

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19

Назар Максим Миколайович

*кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник лабораторії сучасних інформаційних технологій навчання
Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПНУ України*

Актуальність дослідження із теоретико-методологічним обґрунтуванням проблеми. Інформаційне, або постіндустріальне суспільство може бути визначено як суспільна формація, головною рушійною силою якої є передача, розвиток та організація інформації. Спочатку послуги, а потім все більшою мірою знання та інформація стають фундаментальними цінностями суспільства загалом, індивідуального розвитку та соціальної адаптації зокрема. Найбільшого успіху та продуктивності досягають люди і соціальні групи, які ефективно обробляють, знаходять, розповсюджують і створюють знання, наслідком чого стає новий суспільний тренд: постійне навчання та перенавчання індивідуумів, опрацювання ними нових знань, вмінь і навичок протягом життя. Переважно завдяки постійному інтелектуальному розвитку, зокрема в результаті навчання, досягається адаптивність індивідуумів в інформаційному суспільстві, контексти якого вкрай динамічні та швидко змінюються, пов'язані з необхідністю персональної обробки щільного обсягу інформації, високої продуктивності їх мислення та діяльності. Однією з цілей прогресу інформаційного суспільства є досягнення меритократії – влади в суспільстві найбільш здібних і талановитих.

Когнітивні карти представників інформаційного суспільства базуються на таких орієнтирах, як інтелектуальне самовдосконалення, постійне навчання, культурний розвиток, перевага цінностей культурного, духовного плану над суто матеріальними. Інтелектуальна діяльність, зокрема під час навчання, виходить в інформаційному суспільстві на перший план, оскільки саме вона забезпечує виробництво конкурентоспроможного продукту, що є головним на

цій стадії суспільного розвитку – послуг і знань. В той час, як значення фізичної праці втрачає свої позиції, поступаючись автоматизації та роботизації виробництва, роль розумової праці зростає, а разом з нею зростає і роль навчання. Нові умови діяльності, постійне вдосконалення інфокомунікативних і мультимедійних технологій створюють новий контекст навчання, де дистанційний, комп'ютерно і мережево-опосередкований формат, у порівнянні з класичним, займають все більш впевнені позиції. Відповідний прогрес значно прискорений в результаті пандемії коронавірусу COVID-19 і карантинних обмежень, що були запроваджені у багатьох країнах світу. Діджіталізація, віддалений формат трудової діяльності та навчання, що здійснюються з використанням мережі Інтернет, інформаційних технологій і мобільних гаджетів, став загальносвітовим трендом, зокрема і в Україні. Наукове та суспільне значення дослідження дистанційного навчання в інформаційному суспільстві під час пандемії COVID-19 складно переоцінити.

Мета дослідження: виявлення особливостей дистанційного навчання для представників інформаційного суспільства під час пандемії коронавірусу COVID-19.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Дистанційне навчання є одним з ключових чинників інтелектуального розвитку та ефективної соціальної адаптації протягом життя для представників інформаційного суспільства. Психологічні ресурси, що надаються дистанційним навчанням, ампліфікують ментальні карти індивідуумів, вдосконалюють стратегії мислення, підвищують продуктивність діяльності. Змінюється роль різних психічних функцій у житті та діяльності індивідуума: завдяки вільному доступу до будь-якої інформації (текстів, зображень, відео- та аудіозаписів тощо) зменшується роль пам'яті, тоді як збільшується роль мислення, що забезпечує пошук, обробку, організацію та виробництво знань. Зростає значення персональної суб'єктності, пов'язані з нею ініціативність і цілеспрямованість включаються в комплекс діяльностей з постійного

створення та розповсюдження інформації, з розробки засобів формування і трансляції нових знань. Управління процесом створення та розповсюдження знань, що формують ментальні карти та цінності індивідуумів, фактично прирівнюється до конструювання нової дійсності. Постійне навчання та перенавчання, опрацювання нових знань, вмінь і навичок при вільному доступі до мережі Інтернет з її майже невичерпним обсягом інформації створюють умови діяльності, що значно розширюють когнітивні межі індивідуумів, підвищують продуктивність мислення, гнучкість, швидкість обробки та створення знань. Сам віртуальний простір мережі Інтернет перетворюється при цьому на основне джерело знань, на базовий засіб створення, трансляції та зберігання інформації, граючи провідну роль у процесах дистанційного навчання.

Карантинні обмеження, викликані пандемією коронавірусу COVID-19, створили соціальні та психологічні умови, в яких в багатьох випадках звичайні спілкування, трудова діяльність і навчання стали неможливими або обмеженими. Разом з цим, потреби та вимоги спілкуватися, працювати та вчитися не зникли. В результаті тренд переходу навчання у дистанційний, комп'ютерно опосередкований мережевий формат, лише посилюється, а дистанційні навчальні курси, інтернет-тренінги, вебінари, телеконференції, чати, спілкування та коментування у соціальних мережах тощо стали ще більш популярними та затребуваними. Віртуальні освітні простори – навчальні майданчики у мережі Інтернет, побудовані на принципах суб'єктності, активності та ініціативності всіх учасників навчального процесу – з року в рік набувають популярності та збільшують психолого-педагогічне значення; під час карантину ці тенденції посилюються. Інформаційний простір Інтернету, як головна репрезентація постіндустріального суспільства, стає базовим контекстом і ресурсом для навчання та освіти, карантин став чинником значної актуалізації цієї тенденції.

Висновки. Серед основних психологічних особливостей і тенденцій дистанційного навчання в інформаційному суспільстві під час пандемії COVID-19 відзначаються активна розробка альтернативних традиційній освіті навчальних ресурсів у віртуальному просторі Інтернету; зміна провідних діяльностей індивідуумів в умовах контексту карантинних обмежень, з їхньою перебудовою на віддалений формат і задіювання віртуальної реальності, зокрема у сфері навчання, спілкування, інтелектуального розвитку; зростання вмотивованості до самонавчання та саморозвитку (що є в більшості ситуацій обов'язковими чинниками продуктивного дистанційного навчання); формування контексту для здійснення групової динаміки під час дистанційного навчання (зокрема, в інтернет-тренінгах, вебінарах і т.п.); здійснення навчання в комплексі з інтелектуальним розвитком та особистісним зростанням (що є одним з принципів віртуальних освітніх середовищ); розвитком цілеспрямованості, суб'єктності, ініціативності, активності, відповідальності під час дистанційного навчання.

Питання психолого-педагогічних потенціалів і тенденцій дистанційного навчання в умовах інформаційного суспільства, що стрімко розвивається, зокрема через ціннісно-орієнтувальну та соціально-економічну кризу, викликану пандемією коронавірусу, повинні бути розкриті більш комплексно у нових дослідженнях.